

Vrijwillig Landstormkorps Luchtafweerdienst

Ontstaan

Het gebrek aan inzicht onzer regering en politieke partijen in de jaren dertig, fouten op het gebied van aanschaffing en organisatie, stelselmatige bezuinigingen op de defensieuitgaven - zelfs in 1933, toen Hitler aan de macht kwam en de dreiging zich reeds duidelijk begon af te tekenen, werd de Commissie Idenburg ingesteld, welke tot opdracht had een bezuiniging van f 30.000.000,- op de kosten van Defensie te realiseren - waren er oorzaak van dat ook de luchtdoelartillerie bepaald niet voor haar taak berekend was. De bewapening bestond in die jaren uit een dertiental totaal verouderde batterijen (oude vestingvuurmonden uit de stelling Amsterdam, gemonteerd op vrachtauto's, enkele marinevuurmonden en drie Engelse kanonnen uit de eerste wereldoorlog) en enkele honderden eveneens volkomen verouderde en nauwelijks bruikbare mitrailleurs, afkomstig van de in 1918 via Limburg naar Duitsland terugkerende Duitse troepen. Het ontbrak aan munitie, vuurleidingsapparatuur en afstand-hoogtemeters. Dit alles ondanks de herhaalde en dringende waarschuwingen, welke gedurende een reeks van jaren door de deskundige bij uitstek, kapitein (later majoor en luitenant-kolonel) der artillerie A. J. Maas in woord en geschrift waren gegeven. Toen in het midden der jaren dertig besloten werd tot de aanschaf van modern materieel was het al te laat om het minimaal noodzakelijke op de internationale markt te kunnen kopen; het resultaat was dan ook dat in 1940 slechts 20% (hierbij inbegrepen het reeds lang verouderde geschut) van de behoefte aan luchtdoelgeschut was gerealiseerd. Omdat men dus in gebreke was gebleven zorg te dragen voor een effectieve luchtverdediging, leidde het tekort schietende cq. falende beleid er toe dat in 1938/1939 vooraanstaande Nederlandse industriëlen, zich ervan bewust dat er in geval van oorlog er niet of slechts totaal onvoldoende op verdediging tegen luchtaanvallen hunner fabrieken kon worden gerekend, besloten deze op eigen kosten en met eigen personeel te gaan verdedigen. De bedrijven stelden geld beschikbaar, het personeel hun vrije tijd. Voor zover in werktijd zou worden geoefend, betaalden de bedrijven het loon gewoon door. De regering, blij met dit initiatief, ondersteunde dit plan en stelde tegen kostprijs vuurmonden van 2 tl Oerlikon met 400 schoten per stuk beschikbaar. Bovendien werden voor rijksrekening nog 1600 schoten per stuk opgelegd. Het geschut bleef echter eigendom van het Rijk. Het fabriekspersoneel werd voor rijksrekening van militaire kleding en uitrusting voorzien, het kreeg zodra het dienst deed de normale militaire status. Voor de instructie van het personeel werden officieren en onderofficieren van de luchtdoelartillerie beschikbaar gesteld, zij moesten deze werkzaamheden boven hun normale dagtaak verrichten in de avonden en op de zaterdagmiddag. De opleiding beperkte zich tot het bedienen van het geschut, omdat van velddienst vrijwel geen sprake zou zijn. Er was nl. overeengekomen dat de op te richten onderdelen niet alleen plaatsgebonden zouden zijn, doch in principe ook alleen zouden worden ingezet voor de verdediging van hun fabrieken. Voorzieningen voor legering en voeding waren niet nodig, omdat het personeel alleen dienst verrichtte in de woonplaats en normaal thuis verbleef.

Organisatie

Besloten werd de eenheden onder te brengen in een apart korps, het Vrijwillig Landstormkorps Luchtafweerdienst, dat op 1 maart 1939 werd opgericht; tot commandant werd benoemd de Majoor der Infanterie A. den Hertog - bekend literator - die reeds vele jaren het

bevel voerde over het Vrijwillig Landstormkorps Luchtwachtdienst en grote ervaring had in het organiseren en leiden van militaire vrijwilligers eenheden. Zijn staf bestond uit twee officieren (waaronder een officier der militaire administratie) en drie onderofficieren (waaronder een fourier).

Delft komt de eer toe de eerste afdeling te hebben gerealiseerd; zij kwam tot stand door samenwerking van de Nederlandse Gist- en Spiritusfabriek, de Lijm- en Gelatinefabriek en een aantal andere Delftse industrieën. Commandant werd de Reserve Eerste Luitenant, later Reserve Kapitein der Artillerie C. M. Hage, Directeur van de Lijm- en Gelatinefabriek. (De officieren van het korps werden later ingedeeld bij het Korps Officieren van Speciale Diensten, met uitzondering van de korpscommandant). Onmiddellijk na Delft volgde de Zaanstreek met een afdeling te Wormerveer, waar Wessanens Koninklijke Fabrieken, de papierfabriek van Van Gelder en zonen en de Zeep- en Chemische fabrieken van de firma J. Dekker samenwerkten met de Honigs fabrieken te Koog aan de Zaan. Vervolgens werden eenheden opgericht te Leeuwarden (op initiatief van de Provinciale Staten van Friesland, voor de verdediging van de elektrische centrale) en te 's-Gravenhage (op initiatief van het Gemeentebestuur ter beveiliging van de gasfabriek en de telefoon- en elektriciteitscentrale). Verder werden voor de tiende mei nog afdelingen gerealiseerd te Utrecht en Rotterdam; Amsterdam en Amersfoort, waar men ook plannen maakte, kwamen echter te laat. Bij het uitbreken van de oorlog op 10 mei 1940 was de totale sterkte als volgt:

	Offn	Onderoffn	kpls, mansch.	to- taal	aantal pelotons	aantal vuurm.
Staf	3	3	-	6	-	-
Afd. Delft	2	16	189	207	5	12
Afd. Den Haag	2	7	227	236	4	11
Afd. Utrecht 1)	2	6	91	99	2	4
Afd. Zaanstreek	3	4	86	93	4	7
Afd. Leeuwarden	-	2	40	42	1	3
Afd. Rotterdam 1)	1	5	118	124	3	9

1) in oprichting

De bevelsverhouding over de afdelingen was tweeledig; tactisch stonden de afdelingen Den Haag, Delft en Rotterdam onder bevel van de Commandant Luchtverdedigingskring Rotterdam- 's Gravenhage, de afdeling Zaanstreek onder idem Amsterdam en de afdeling Utrecht onder idem Utrecht-Soesterberg. De afdeling Leeuwarden stond tactisch onder bevel van de Commandant Luchtverdedigingsgroep Den Helder. Administratief stonden alle afdelingen onder bevel van de Commandant Vrijwillig Landstormkorps Luchtafweerdienst, die op zijn beurt weer ondergeschikt was aan Commandant Luchtverdediging (Generaal Majoor P. A. Best).

De nominatieve bezetting voor wat het kader betreft was als volgt:

Staf

A. den Hertog	Majoor der Inf	Commandant
B. F. Westerweel		
Res maj Mil Adm		
H. A. Munzebroek	Res. kapt. Spec. D.	
I. T. Kurpershoek	Adj.-onderoff.-adm.	
J. A. J. van Gils	Serg.-majoor-adm.	
H. G. Peijpers	Fourier der 1e kl.	

Afd. Delft

C. M. Hage	Res. kapt. Spec. D.	Commandant
F. O. Boogaard	Res. eerste lt. Spec. D.	
W. Brouwer	Adj. onderoff.-instr.	
E. van Tongeren	Idem	
F. A. J. van Kuijk	Fourier	

Afd. Zaanstreek

R. E. Laan	Res. eerste lt. Spec. D.	Commandant
Mr. J. H. Meijer	Idem	
G. J. Vis	Idem	
P. de Ruyter	Adj. onderoff.-instr.	
E. Koops	Fourier	

Afd. 's-Gravenhage

Mr. P. Koch	Res. kapt. Spec. D.	Commandant
Dr. G. J. van der Vlier	Res. eerste lt. Spec. D.	
B. de Vries	Adj. onderoff.-instr.	
P. C. ter Weer	Idem	
Chr. Ketelaars	Sgt. maj. adm.	
J. B. J. Buissing	Fourier	
F. G. Herenius	Idem	

Afd. Leeuwarden

J. Kalma	Adj. onderoff.-instr.	Commandant
----------	-----------------------	------------

Afd. Rotterdam

Mr. H. F. Hoijer	Res. kapt. Spec D	Commandant
J. Hart Adj.	onderoff.-instr.	
W. F. Blansjaar	Idem	
A. H. J. v.d. Woude	Sgt. maj.-adm.	

Afd. Utrecht

W. J. Rinkel	Res. kapt. Spec. D.	Commandant
W. F. Kooiman	Res. eerst lt. Spec. D.	
L. van Baalen	Adj. onderoff-instr.	
A. H. Kousbroek	Idem	

De oorlogsdagen

De afdelingen Delft, Zaanstreek en Leeuwarden waren op 7 mei (bevel `verscherpte bewaking binnenland' uitgegeven door de OLZ) geactiveerd, de in oprichting zijnde afdelingen Rotterdam en Utrecht niet, evenmin als de nog onvoldoende geoefende afdeling 's-Gravenhage.

Afdeling Delft

De vijf pelotons van deze afdeling waren opgesteld als volgt:

1e peloton (twee stukken) aan de NW rand van Delft op het dak van de fabriek `De Vetharding';

2e peloton (drie stukken) aan de Z-rand van Delft, 500 m zuid van de begraafplaats Jaffa, ter hoogte van de Hamswoning;

3e peloton (drie stukken) Oost van Delft, even ten zuiden van de Tweemolentjeskade bij het zwembad;

4e peloton (twee stukken) Zuidwest van Delft ter hoogte van de haakse bocht in de Abts-woudseweg (de weg naar Kethel);

5e peloton (twee stukken) Noord van Delft in de Broekpolder bij de driesprong in de rijksweg Den Haag-Delft-Rotterdam.

De cp van de afdeling bevond zich bij de opstelling van het eerste peloton.

De vijf pelotons waren in de vroege morgen van 10 mei geheel gevechtsgereed. Het 2e en 4e peloton openden om 04.40 uur het vuur, de vijand vloog echter te hoog voor het bereik van het geschut. Dit verbeterde toen later op de dag de langzaam vliegende transporttoestellen binnen bereik kwamen. Om 05.00 uur landden valschermtroepen in de Broekpolder op nauwelijks 60 meter van het geheel ongedekt in het weiland staande - nog in oprichting zijnde - 5e peloton. De bezetting ervan ging echter direct het gevecht aan, hoewel zij per man over slechts 5 patronen beschikten. Helaas raakten zij tussen twee vuren toen ook een in de nabijheid opgestelde zware mitrailleur de vijand aanviel. De pelotonscommandant besloot toen de opstelling te ontruimen, hij slaagde erin met 11 man Delft te bereiken, drie man werden door de vijand krijgsgevangen gemaakt doch wisten te ontsnappen en op 11 mei bij hun onderdeel terug te keren. De vuurmonden bleven behouden, zij werden op 12 mei naar het 1e peloton overgebracht.

Het 2e peloton kwam in een nog neteliger positie te verkeren: het kwam onder zwaar mitrailleurvuur te liggen van de Zuid van de opstelling gelande Duitsers. Na het verschieten van hun 5 patronen bleef aan de pelotonscommandant slechts de mogelijkheid van overgave over. Op 10 en 11 mei namen de Duitsers hun gevangenen met zich mee op hun tocht van boerderij naar boerderij. Op 12 mei kwamen zij echter zo in het nauw, dat zij hun gevangenen lieten gaan.

Het 4e peloton werd vrijwel niet door de Duitsers gehinderd. De laag overkomende transportvliegtuigen werden zwaar beschoten, waarbij 5 treffers werden geplaatst. Ondanks herhaald mitrailleurvuur van de overvliegende vijand bleef het peloton actief aan de strijd deelnemen. Het 1e peloton was de gehele dag zeer actief, er werden verschillende treffers geboekt op de laagovervliegende vijand. Om 05.56 uur werd een transporttoestel getroffen, het stortte neer in de Plaspoelpolder noord van de stad tussen de spoorlijn en de Lange Kleiweg. Te ongeveer 06.35 uur werd een tweede toestel aangeschoten, dat een noodlanding maakte in de Hoekpolder (west van Delft) nabij de Kitswoning in het gehucht Sion. Toen de bemanning van dit toestel lichtsignalen gaf, landde er een tweede transporttoestel dat onmiddellijk door het vuur van het peloton in brand werd geschoten en vernietigd. Omdat de Afd. C een aanval van de gelande vijand op zijn staf en het 1e peloton verwachtte, bracht hij een aantal manschappen onder bevel van de vrijwillig landstormsergeant Dr. Van der Meulen (chemicus bij de Calvé fabrieken) in stelling aan de Kastanjewetering en langs de spoorlijn. De Duitsers vielen inderdaad aan, maar de vrijwilligers slaagden erin de aanval af te slaan en de vijand verliezen toe te brengen. Een vrijwilliger, de soldaat A. van der Kruk, werd bij deze actie gewond.

Het 1e, 3e en 4e peloton schoten in totaal elf vliegtuigen neer terwijl door het vuur van de afdeling vele andere toestellen werden beschadigd.

Al direct na het begin van de vijandelijkheden realiseerde de afdelingscommandant zich dat zijn munitievoorraad dringend aanvulling nodig zou hebben. Hij zond een vrijwilliger (R. Lam) met een auto naar het Kruithuis. Lam slaagde erin het Kruithuis te bereiken, enige kisten met munitie in ontvangst te nemen en deze af te leveren bij het 4e peloton. Toen hij weer naar het Kruithuis ging om nog meer munitie te halen, moest hij terugkeren wegens het vuur dat hij van valschermjagers ontving. Een tweede auto met de res. eerste luitenant F. O.

Boogaard, slaagde er ook in het Kruithuis te bereiken doch viel op de terugweg in handen van de vijand. Luitenant Boogaard wist echter te ontsnappen en meldde in de loop van de morgen dat hij op weg was naar het 3e peloton. Daar aangekomen vertelde hij dat de auto met munitieaanvulling nog altijd op de Brasserskade stond. De vrijwillig korporaal Storm van het 3e peloton slaagde er in om te ± 12.00 uur de auto bij de opstelling van zijn peloton binnen te brengen.

Toen om 22.00 uur bekend werd dat het Kruithuis weer bereikbaar was (de Duitse aanval was afgeslagen en de vijand werd gedwongen zich terug te trekken) liet de Afd. C direct alle nodig geachte munitie per auto en per schip ophalen en in de omgeving van zijn cp opslaan.

Gedurende de volgende dagen bleven de pelotons actief deelnemen aan de bestrijding van Duitse vliegtuigen, maar na de herovering van het vliegveld Ypenburg was de activiteit in de lucht boven Delft en omgeving afgenomen. Het optreden van de afdeling heeft de eerste dag van de oorlog geresulteerd in 15 met zekerheid neergeschoten vliegtuigen, terwijl vele andere getroffen en min of meer zwaar beschadigd werden.

Afdeling 's-Gravenhage

De afdeling was eerst twee maanden voor het uitbreken van de oorlog opgericht en nog niet voldoende geoefend. Zij was georganiseerd in vier pelotons, het 1e, 2e en 3e bestaande uit twee vuurmonden, het 4e uit vijf. Omdat de afdeling nog onvoldoende geoefend was, werd zij op 7 mei niet geactiveerd. In de morgen van de 10e mei formeerde de afdelingscommandant echter toch drie pelotons en stelde zich ter beschikking van de Commandant Luchtverdedigingskring. Het vierde peloton werd later op dezelfde dag geformeerd, van dit peloton werden twee vuurmonden in stelling gebracht, de overige 3 werden in reserve gehouden.

De opstelling was als volgt:

1e en 2e peloton verdediging van de elektriciteitscentrale en de gebouwen van de telefoondienst 's-Gravenhage resp. op het dak van de elektrische centrale en het telefoongebouw; 3e peloton verdediging van de gasfabriek te 's-Gravenhage in de Wegastraat bij de gasfabriek aan de Trekvliet;

4e peloton verdediging van het noordelijk stadsdeel van 's-Gravenhage (tussen Tapijtweg en van Alkemadelaan).

Reeds direct na de stellingname in de morgenuren werden door de afdeling een viertal vliegtuigen neergehaald. Aangezien per vuurmond slechts 300 granaten beschikbaar waren liet de afd. c onmiddellijk uit het munitiemagazijn in het kamp Waakdorp aanvulling halen. De beheerder was echter niet aanwezig, waardoor de toegang tot het magazijn geforceerd moest worden.

Na de activiteiten-op de eerste oorlogsdag was de 11e mei een betrekkelijk rustige dag voor de afdeling, geen enkel vliegtuig kwam binnen schootsbereik. De ervaring van 10 mei had de vliegers blijkbaar geleerd hoger te moeten vliegen en de opstelling van het geschut te mijden. Wel werd het 3e peloton door een vliegtuig met boordwapens aangevallen, het afweervuur trof de vijand in de staart. Het 4e peloton gaf vuursteun aan een sectie van het Depotbataljon Grenadiers, dat berichtte te worden aangevallen door Duitse valscherp- of luchtlandingstroepen die zich hadden genesteld in wagons van de spoorwegen op het terrein van het (toenmalige) station aan de van Alkemadelaan tegenover de Zwolsestraat. Het peloton was daartoe van stelling veranderd naar de Pompstationsweg en nam vandaar de trein over de gehele lengte onder vuur. Nadat twee wagons in brand waren geschoten werd het vuren gestaakt, waarna het peloton weer naar zijn luchtverdedigingsstelling nabij de Tapijtweg terugkeerde. Bij onderzoek bleek dat zich geen Duitsers in de trein hadden bevonden! Wel waren er Zuid van de Wassenaarseslag Duitsers op het strand geland, doch die zijn naar

Wassenaar opgetrokken en hebben geen beweging richting Den Haag of Scheveningen gemaakt. Het bericht van de Duitsers in de trein beruiste kennelijk op geruchten. Op 12 mei werd op last van de C.-Luchtverdedigingskring een Se peloton gevormd van de drie reservestukken van het 4e peloton, waarna het 4e en Se peloton opdracht kregen de troepen welke zich ter beveiliging van Den Haag bij Ypenburg, Rijswijk en Wateringen bevonden tegen luchtaanvallen te verdedigen. Het 4e peloton verplaatste zich van omgeving Pompstation naar een stelling aan de spoorbaan bij het station Rijswijk-Wateringen, het nieuw gevormde Se peloton kwam 200 m Zuid van de wielersbaan bij Ypenburg in stelling. Enkele malen werd het vuur geopend, er werden echter geen successen behaald. Bij de overige pelotons deden zich geen bijzonderheden voor, hetgeen voor alle pelotons ook het geval was op 13, 14 en 15 mei.

Afdeling Rotterdam

Eerst in het voorjaar van 1940 werden in Rotterdam de eerste voorbereidingen getroffen om tot de oprichting van een afdeling van het Vrijwillig Landstormkorps Luchtafweerdienst te komen. Begin mei was de afdeling wel geformeerd, doch het personeel was nog volledig ongeïfend, waarom het op 7 mei niet was geactiveerd. Toch werden in de loop van de morgen van 10 mei de drie pelotons, elk bestaande uit drie vuurmonden en 2 tl no. 1(Oerlikon) zo goed en zo kwaad als het ging samengesteld en in stelling gebracht. Het personeel had echter nog nooit met het geschut geschoten, driekwart van de manschappen had nog nooit met scherp met een handvuurwapen geschoten. De bedieningen van de afstandmeters waren nog niet opgeleid. De afd. c, reserve-kapitein mr. H. F. Hoijer, had echter wel een alarmregeling via telefoon en motorrijwiel gereed, terwijl in het te verdedigen gebied vijf stellingen waren verkend. Dit gebied omvatte de havens met de daar gelegen industrieën. Kapitein Hoijer, gewekt door het bombardement op Waalhaven, zette de alarmregeling onmiddellijk in werking, zodat hij spoedig kon beschikken over 91 vrijwilligers, waarmede de afd. staf en drie pelotons werden bemand. De op de zuidelijke Maasoever wonende vrijwilligers, 26 man, slaagden er niet in hun onderdeel te bereiken. De drie geformeerde pelotons kwamen reeds tussen 06.30 en 07.00 uur in stelling bij Vlaardingen, bij de Fordfabriek en op het zg. Installatierrein bij de Vierhavenstraat. Dit laatste peloton schoot om 11.15 uur een transporttoestel neer, het peloton Fordfabriek om 11.30 uur een Heinkel He 111. Laat in de namiddag krijgt de Afd. c van de Kantonnements Commandant Rotterdam bericht dat verwacht werd dat de vijand de rivier over zou steken, waarom verzocht werd om vier vuurmonden op de havenhoofden in stelling te brengen. Na overleg met C.-Luchtverdedigingskring werd met vier stukken (twee van het peloton Fordfabriek en twee van het peloton Vierhavenstraat) een nieuw peloton gevormd dat stelling nam op het hoofd van de Keilestraat (tussen Keneen Lekhaven). Van deze vier stukken kregen twee de taak om op landdoelen te schieten. Ondertussen kreeg de afdeling enige versterking van personeel, behorende tot de 77e Batterij Lua (7.5 tl) welke bij Waalhaven stond en door de Duitsers was overweldigd, doch zich aan gevangenschap had weten te onttrekken. Hierbij bevonden zich ook bedieningsmanschappen voor afstandmeters waardoor de afdeling de moeilijkheden, ontstaan door het gebrek aan geïfende afstandmeters, kon oplossen. Op 11 mei werd vermoedelijk één vliegtuig neergeschoten. De opstelling Vierhavenstraat werd uit de omgeving beschoten, onderzoek leverde niets op, doch na een verplaatsing van enkele honderden meters werd geen vuur meer ontvangen. De Afd. c zelf kon uit het Haka-gebouw de artillerie, welke het in Duitse handen zijnde vliegveld Waalhaven beschoot, helpen door het doen van waarnemingen en deze door te geven. In de morgen van 12 mei ontving de Afd. c bericht dat vanuit Schiedam 400 Duitsers oprukten naar Rotterdam. Hij bracht reservestukken 2 tl in stelling en sloot de Vierhandenstraat af voor burgerverkeer. Het was echter vals alarm. Kapitein Hoijer

verplaatste nu zijn cp naar het Haka-gebouw, waar hij in scherfvrije ruimten ook legeringsgelegenheid inrichtte voor zijn personeel. Nog altijd werd er in de omgeving geschoten, verdachte personen werden aangehouden en aan de politie overgeleverd. Een molen op de hoek van Voorhaven/Achterhaven werd op verzoek van de politie onder vuur genomen en geraakte in brand; een aantal personen kon toen worden gearresteerd. Vliegtuigen kwamen op deze dag echter vrijwel niet binnen schootsbereik.

Op 13 mei werd om 05.00 uur door het Vlaardingenpeloton een vliegtuig neergeschoten, terwijl een der andere pelotons 's-middags een tweede vliegtuig neerhaalde. Gedurende de middag werden de afdelingscommandopost en de opstelling aan de Keilestraat met 26 bommen vanuit de lucht bestookt, waarna enige branden ontstonden. Kapitein Hoijer besloot tot stellingverandering en reorganiseerde zijn afdeling tot de oorspronkelijke samenstelling van drie pelotons met ieder drie vuurmonden. De opstelling werd thans één peloton te Vlaardingen, één bij de Fordfabrieken en één ten Zuiden van de Mathenesserdijk bij de Antennestraat.

De 14e mei kwam er bericht dat bij Overschie uit de lucht gelande Duitsers (dit bericht was onjuist, het betrof Duitse eenheden die onder bevel van generaal Graf von Sponeck vanuit Valkenburg via 't Woudt op Overschie terugtrokken) via de Spaanse of Spangense polder Rotterdam naderden. Kapitein Hoijer, ongerust geworden voor de veiligheid van zijn afdeling nam, nadat hij geen contact had kunnen krijgen met zijn directe chef, de Commandant Luchtverdedigingskring, verbinding op met de Korpscommandant te 's-Gravenhage (Majoor Den Hertog) die hem opdroeg zorg te dragen dat zijn vuurmonden niet in 's vijands handen zouden vallen; bij een eventuele terugtocht zou hij het beste naar Den Haag kunnen gaan.

De Korpscommandant overtrad hiermede zijn bevoegdheden, hij was uitsluitend administratief commandant: Tactische aangelegenheden ressorteerden onder de Kringcommandant. Toen deze onbereikbaar bleek te zijn, had de Korpscommandant kapitein Hoijer moeten verwijzen naar de chef van de Kringcommandant, de Commandant Luchtverdediging.

Aangezien kapitein Hoijer bericht kreeg dat de vijand opdrong, de infanterie terugtrok en de genie zich gereed maakte bruggen welke hij voor zijn terugtocht nodig zou hebben op te blazen, liet hij de afdeling voorbereidingen voor de afmars maken. Hij liet verkenningen uitvoeren, waarbij bleek dat de weg over Schiedam-Kethel niet vrij was, die over Gouda wel. Toen hij bericht ontving dat de in de nabijheid in stelling liggende infanterie wegtrok, probeerde hij weer contact op te nemen met de Kringcommandant, doch kreeg geen verbinding. Hij vertrok toen met de twee oostelijk opgestelde pelotons via Gouda naar Den Haag; het peloton Vlaardingen, dat hij vrijheid van handelen had gegeven, vertrok via Delft naar Den Haag.

Om 07.30 uur op 15 mei meldde kapitein Hoijer zich bij C.-Vrijwillig Landstormkorps Lucht-afweerdienst 's-Gravenhage. 's Middags ontving hij opdracht om twee stellingen te verkennen bij het radiostation te Scheveningen. Later op de middag gaf de Korpscommandant opdracht om terug te keren naar Rotterdam en stellingen te bezetten welke door de Kringcommandant zouden zijn verkend. De capitulatie was oorzaak dat deze opdracht niet meer kon worden uitgevoerd.

Afdeling Utrecht

Evenals de afdeling Rotterdam had ook de oprichting van de Utrechtse afdeling pas in begin 1940 een aanvang genomen. Ook deze afdeling was op 7 mei niet geactiveerd, omdat het personeel nog onvoldoende geoefend was. Niettemin liet de Afdelingscommandant, de reservekapitein W. J. Rinkel, zijn personeel om 03.00 uur alarmeren en kwam daarna om 05.30 uur met zijn twee pelotons à twee vuurmonden in stelling op het Vaaltterrein bij de Menno van

Coehoornstraat ter verdediging van het aldaar gelegen complex fabrieken. De afdelingscommandant deelde het personeel in twee groepen in, één voor de bediening van het geschut, de andere voor het maken van schuilloopgraven en dekkingen. Deze indeling werd ook de volgende dagen gehandhaafd, doch na het gereedkomen van het grondwerk zou telkens één ploeg thuis 24 uur gaan rusten.

Op 10 mei werd om 06.00 uur op enige hoogvliegende vliegtuigen geschoten en op 11 mei op een laag overkomend doel. De overige oorlogsdagen kwamen er geen vijandelijke vliegtuigen binnen schootsbereik. Aangezien het uitzicht van het gekozen stellingterrein beperkt was en voor waarschuwing uitgezette waarnemingsposten op omliggende gebouwen geen noemenswaardige verbetering bracht, stelde de Afd. c stellingverandering voor, waarop werd besloten dat een peloton zou verhuizen naar de Ezelsdijk (een oude verdedigingslinie Oost van de stad) en het andere naar een stelling bij het Merwedekanaal. Deze nieuwe stellingen waren op 12 mei om 17.00 uur ingenomen.

Op 13 mei kwam het peloton Ezelsdijk tengevolge van het terugtrekken van het Veldleger op het Oostfront van de vesting Holland in de frontlinie te liggen, waarom de Kringcommandant opdracht gaf tot stellingverandering naar de spoorbrug over de Vecht in de spoorlijn Utrecht-Amsterdam, waarheen later op de dag ook het andere peloton werd verplaatst. De NS stelde een bagagewagen voor legering beschikbaar. Nadat de telefonische verbinding met de Kringcommandant verbroken was, gelukte het de afd. c verbinding te krijgen met de Korpscommandant te 's-Gravenhage, die hem opdroeg om naar eigen inzicht te handelen en zonodig terug te trekken naar Amsterdam. Ook dit bevel was een overtreding van de bevoegdheden welke de Korpscommandant bezat. De afdeling is echter niet meer verplaatst en tot de capitulatie in Utrecht gebleven.

Afdeling Zaanstreek

Deze afdeling, bestaande uit vier pelotons (1e, 3e en 4e peloton bestaande uit twee vuurmonden, het tweede peloton met één vuurmond) was opgesteld ter verdediging van fabrieken in de Zaanstreek en wel als volgt:

- 1e peloton bij Wormerveer, Noord van de Zaan in de bocht van de weg Wormerveer-Jisp,
- 2e peloton Noordoost van Krommenie bij de westoever van de Zaan ± 1 km Zuid van Oost-Knollendam,
- 3e peloton op de Zaanse schans, 4e peloton bij station Wormerveer.

Alle pelotons openden op 10 mei om 04.45 uur het vuur op vijandelijke vliegtuigen, welke binnen hun bereik kwamen. Geen enkel vliegtuig werd neergehaald, hoewel meerdere toestellen treffers hadden te incasseren.

Om 18.30 uur meldde de afdeling Leeuwarden van het Vrijwillig Landstormkorps Luchtafweerdienst zich bij de commandant van de afdeling Zaanstreek, doch na daartoe bevel te hebben ontvangen vertrok zij te 22.30 uur naar Den Oever.

Op de overige oorlogsdagen heeft de afdeling Zaanstreek regelmatig het vuur geopend op vijandelijke vliegtuigen. Hoewel op verschillende toestellen treffers werden geplaatst, zijn er geen vliegtuigen neergeschoten.

Afdeling Leeuwarden

Deze afdeling, bestaande uit één peloton van drie stukken, dat bestemd was voor de verdediging van de elektriciteitscentrale te Leeuwarden, is op 10 mei voor de oprukkende Duitsers uit teruggevallen op de afdeling Zaanstreek, alwaar het op die dag te 18.30 uur arriveerde. Aldaar werd zij gereorganiseerd en onder bevel van de reserve-eerste luitenant G. J. Vis gesteld, waarna om 22.30 uur werd afgemarcheerd naar Den Oever waar zij om 03.30 uur op

11 mei aankwam. De Afd. c had opdracht ontvangen zich te melden bij de C.-21 Bt. LuA (driemaal 7.5 tl.), waarna in stelling werd gekomen aan de Wierweg, Noord van het hulpvliegveld Wieringermeer. Op 12 mei te 17.00 uur kreeg de afdeling opdracht om zich naar Kornwerderzand te verplaatsen; om 22.30 uur werd afgemarcheerd en kwam om 01.00 uur op 13 mei daar aan waar het onderbevel kwam van de C.-Kornwerderzand, de Kapitein der Infanterie C. F. J. Boers (later gefusilleerd in Amersfoort). Er werd in stelling gekomen in de voorste verdedigingslinie. Om 07.00 uur was de afdeling niet alleen tot vuren gereed, doch ook ingegraven en met zandzakken tegen vijandelijk vuur vanaf de grond beschermd. Om 08.30 uur werd samen met de reeds aanwezige luchtdoelmitrailleurs het vuur op aanvallende vliegtuigen geopend; de aanval werd afgeslagen, waarbij vermoedelijk een drietal vliegtuigen werd neergeschoten. Nadat om 15.00 uur munitie-aanvulling was ontvangen kwam het peloton om 17.00 uur onder vijandelijk artillerievuur te liggen, waardoor één vuurmond buiten gevecht werd gesteld. Op 14 mei werd de stelling Kornwerderzand aangevallen door Stuka's, tengevolge waarvan een der twee nog resterende vuurmonden onklaar raakte. Op 15 mei volgde tengevolge van de capitulatie het bevel de wapens neer te leggen.

De door de administratieve Korpscommandant van het Vrijwillig Landstormkorps Luchtafweerdienst aan de afdelingscommandant Rotterdam en Utrecht gegeven bevelen zich te verplaatsen waren volkomen onbevoegd gegeven. Slechts de operationele commandanten ic. de Commandant Luchtverdedigingskring Rotterdam-Den Haag en idem Utrecht-Soesterberg hadden deze bevoegdheid. Vanzelfsprekend was het juist zorg te dragen dat geen materieel in vijandelijke handen zou vallen.

Ondanks de summiere opleiding, welke in enkele gevallen nog slechts in een beginstadium verkeerde, hebben de afdelingen van dit Vrijwillig Landstormkorps goede diensten bewezen en bleek de inzetbereidheid van het personeel boven alle lof verheven te zijn.